

# СТОП на НОВИТЕ ГМО!



Photo © - Mathieu Esinger

**Генетично модифициран организъм (ГМО) е „организъм, с изключение на човешкия организъм, в който генетичният материал е бил променен по начин, който не настъпва естествено при чифтосване и/или естествена рекомбинация“.** [1].

Генетичните манипулации могат непредвидимо да отключат множество неочаквани и скрити ефекти, които са рискови за човешкото здраве и околната среда. Патентите, които ГМО получават, заплашват да отнемат правото на земеделците и семейните фермери да използват собствените си семена, правото на хората да избират храната си и правото на хранителна независимост като цяло.

Следователно не е изненадващо, че хората в Европа масово отхвърлят ГМО.

Дали генно модифицираните (ГМ) растения са останали окончателно в миналото, на път за бунещото на историята, заедно с всички други стари безполезни изобретения, които са рискови и дори опасни за човечеството и за планетата? От известно време звучи подобен заблуждаващ рефрен, обещаващ поредица от „нови техники за отглеждане“, които са чисти, хирургически, напълно контролирани и без каквито и да било рискове. Преди всичко се твърди се, че тези „нови техники за отглеждане“ (НТО) не трябва да се класифицират като ГМО, за да не се блокира текущото им развитие. Но какво всъщност представляват тези НТО?

[1] Определение на ГМО в член 2, т.2 от Европейската Директива 2001/18, която регулира ГМО.

[2] Целта е да се променят генетичните характеристики на растението и следователно свойствата на неговите протеини.

[3] Генетичен материал, приготвен извън организма, преди да бъде вкаран в него.

## Нови техники за отглеждане или отново ГМО?

Биотехнологичната промишленост използва понятието „нови техники за отглеждане на растения“, за да се позовава на разнообразен набор от техники за генно инженерство, твърдейки, че те не са ГМ, въпреки че в действителност те са точно такива. По този начин биотехнологичните промишлени производители на семена биха искали да избегнат регулирането под режима на ГМО на продуктите, произведени чрез тези техники и така възнамеряват да скрият тези ГМО от европейските потребители, които по начало са против ГМО.

Новите размножителни техники, които се разработват понастоящем, се състоят от:

- изкуствено вмъкване на биологичен материал (генетични послегователности и / или протеини) в растителни клетки [2] с цел да се предизвикат генетични изменения;
- вмъкване на трансген [3] от същата растителна фамилия в растителни клетки;
- вмъкване в растителни клетки на трансген, предназначен да променя някои от техните гени, след което този трансген се елиминира, докато и търсените, и неумишлените нови генетични черти, привнесени от него, се запазват;
- присаждане върху трансгенно растение на друго растение, което не е трансгенно. Нетрансгенното растение ще получи всички генетични и химични компоненти, които се транспортират чрез сок от подложката на ГМ.

Както при трансгенните ГМО, първите такива растения са толерантни към хербицидите. Тяхното култивиране неминуемо ще увеличи наличието на остатъци от пестициди в почвата и водата, както и в нашата храна.

# 12 ПРИЧИНИ ЗА КОНТРОЛ ВЪРХУ НОВИТЕ ГМО

## ПОТРЕБИТЕЛИТЕ МОГАТ ДА ОТКАЖАТ ГМО САМО КОГАТО СА ИНФОРМИРАНИ

1

Благодарение на силната мобилизация на потребителите, гребните земеделски производители, природозащитниците и гражданите, етикетиранието на ГМО стана задължително в Европа: пог от 1% от културите и растителните храни съдържат трансгенни ГМО. Единствено селскостопанските животните се хранят с ГМО – внос от Северна и Южна Америка [4]. Следователно, когато на потребителите е отнето правото да знаят, съществува опасност ГМО да превземе трапезата им.

## ГМО СА ПРЕИМЕНУВАНИ НА НТО, ЗА ДА СЕ ПРЕДЛАГАТ ГМО БЕЗ ДА СА ИНФОРМИРАНИ ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

2

Промислеността е подобрила процесите на генетично модифициране от момента на създаването на първите ГМО. Комуникационните ѝ отдели въвеждат понятието „нови техники за развъждане или подобряване на растенията“ с цел да ни накарат да вярваме, че това не включва генетична манипулация. Но рекламните послания често крият коренно различна действителност.

Терминът „НОВИ“ цели да разграничи тези техники от трансгенезата, която понастоящем безспорно е обект на ГМО регулациите. Трансгенезата се състои в комбинирането на няколко генетични последователности извън организма, преди те да бъдат въведени на случаен принцип в неговия геном. Целта на „новите технологии за развъждане“ е да заместят трансгенезата, която все по-малко се използва за разработване на нови търговски продукти. Понятията „отглеждане“ или „подобряване на растенията“ включват всички традиционни техники, насочени към развиване на растенията, с цел да се изберат и размножат онези, които имат специфични желани качества. Тези техники се прилагат върху растения или части от растения. За разлика от тях НТО се намесва пряко на генетично ниво, точно като трансгенезата. Те причиняват генетични модификации „по начин, който не настъпва естествено чрез чифтосване и / или естествена рекомбинация“. Всички те са „in vitro техники с нуклеинова киселина“ [5]. Следователно всички те несъмнено произвеждат ГМО.

## ГЕНЕТИЧНИТЕ ИЗМЕНЕНИЯ ОСТАВАТ НЕВИДИМИ...

5

Промислеността твърди също, че новите генетично модифицирани растения не се отличават по нищо от вече съществуващите или от растенията, произхождащи от конвенционални процеси без генетично модифициране. За тази цел в патентите се описват само част от промените, причинени от процеса или дори само новия произведен протеин. Това описание се нарича „генетична информация“, за да може да се патентова. Преди това, обаче, се вземат мерки да няма признаци, по които тази продукция може да се различава от генетични последователности и протеини, които са естествени или получени от неподлежащи на патентоване традиционни техники за отглеждане. Въпреки това е напълно възможно с точни техники за геномен анализ да се разграничат растения, получени чрез тези нови техники, от растения, които са естествени или са получени чрез конвенционални не-ГМ процеси.

[4] Млякото, месото и яйцата, произведени от тези животни, не са етикетирани като ГМО, нито медът, внесен от страни, в които пчелите събират цветен прашец от ГМО.

[5] Определяне на биотехнологиите, които произвеждат ГМО от Протокола от Картахена, единствената международна конвенция, която конкретно има за цел да регулира ГМО

## ЧОВЕШКИТЕ СЪЩЕСТВА НЕ МОГАТ ДА „ИЗОБРЕТЯВАТ“ ПРИРОДА

3

От самото си начало биотехнологичната промишленост има за цел да защити всичките си нови ГМО с патенти. Но патентът може да се прилага само за изобретения, а не за открития. Той не може да защитава техники, които „се състоят изцяло от природни феномени като кръстосване или подбор“ [6]. Не можем да изобретим нещо, което се случва по естествен път, можем единствено да го открием. Въпреки това, за да бъде освободена от регулациите на ГМО и за да прогаде новите си ГМО, без да ги етикетира като такива, промишлеността претендира, че тези изобретения са естествени.

## ТРАДИЦИЯТА НЕ МОЖЕ ДА БЪДЕ НОВА

4

Биотехнологичната промишленост също така твърди, че ако някои НТО трябва да бъдат квалифицирани като техники за производство на ГМО, върху тези ГМО все пак не трябва да бъдат прилаган регламента за ГМО. Те следва да бъдат изключени от него по същия начин като продуктите, получени чрез „техники за генетична модификация, които традиционно са били използвани в редица приложения и тяхната безопасност е отдавна известна.“ [7]. За да могат компаниите да искат патенти за НТО, те трябва да бъдат нови... И така, в крайна сметка тези техники традиционно ли са или са нови?

## ЗА ДА СЕ ПРИКРИЯТ ЗДРАВНИТЕ И ЕКОЛОГИЧНИТЕ РИСКОВЕ ...

6

В този случай ние нямаме знания, които да гарантират безопасността на базата на „отдавна известна безопасност“.[8]

[6] Определение на неподлежащи на патентоване „процеси от биологично естество“ според европейската Директива 98/44.

[7] Като се има предвид член 17 от европейската Директива 2001/18.

[8] пак там

[9] Изчезване на 75% от отглежданото биологично разнообразие според Организацията на ООН за прехрана и земеделие (ФАО).

Както и при трансгенните ГМО, непредсказуеми изменения, които не са видими без оценка, могат да доведат до рискове за здравето или околната среда, или да провокират появата на токсични вещества или заличаването на вещества, които са от съществено значение за здравето на модифицираните растения или на самите потребители. Тези рискове са още по-значими, тъй като е невъзможно да се „приберат“ ГМО, които са били разпространени в околната среда, нито да се контролират потоците от гени, полени и семена, които са били генетично модифицирани и са разнесени от вятъра, насекомите, селскостопанските инструменти и така нататък. Замърсяването на други култури, диви растения и генетични ресурси е неизбежно. Поради тези рискове е нужна оценка преди издаването на разрешението, а в случай на дадено разрешение, са необходими етикетиране, проследимост и мониторинг след пускането им на пазара. Въпреки това, биотехнологичната промишленост иска новите им ГМО да избягнат всички тези предпазни мерки. Промислеността също иска да промени европейското законодателство относно производствения процес и по този начин да се справи с всички възможни нежелани последици, така че да го приведе в съответствие с американската нормативна уредба, основана на „съществената еквивалентност“, която пренебрегва процеса и се занимава само с крайния продукт. Вместо да взема под внимание цялото растение, предлагано на пазара, с което може да подчертае евентуалните нежелани последици, произтичащи от процеса, тя се съсредоточава единствено върху новата генетична черта, върху която селекционера предявява права. Тази новост внимателно се очертава така че да се прикрие всеки елемент, за който може да се предполага, че създава рискове за здравето или околната среда.

## ... И ДА СЕ ПАТЕНТОВАТ ВСИЧКИ СЪЩЕСТВУВАЩИ СЕМЕНА

7

Тази липса на разграничение освен това дава възможност на промишлеността да извява право на собственост върху всички култивирани растения, носещи „генетична информация“, подобна на тази, описана в промишлените патенти. Това засяга всички естествено срещани се черти или такива, получени чрез използването на традиционни не-ГМ процеси, ако тези характеристики не са били патентовани преди това. Всички селектирани и съхранени до днес семена от минали и настоящи поколения земеделци и гребни собственици, са застрашени от „биопиратската“ схема за присвояване на патентите, която се крие зад тези нови техники на генетична модификация.

В подобна опасност се намират също и семената, съхранявани в генни банки, както и тези, които са наскоро произведени от селски стопани или гребни специализирани животновъди.

## ВЪПРЕКИ ВСИЧКО ТОВА, ЛЕСНО МОЖЕ ДА СЕ ПОСТИГНЕ ПРОЗРАЧНОСТ И ПРОСЛЕДИМОСТ

8

В случай на действително техническо затруднение при разграничаване на продукт, получен от НТО (противоречиви анализи, разходи и т.н.), съществува едно много просто решение: прилага се регулацията за ГМО, която налага строга проследимост на всички продукти, получени чрез тези техники. Ако продуктът не е етикетирани, не е проследим или не се отличава по никакъв начин от естествено срещащ се продукт или от продукт, получен от конвенционален процес, притежателят на патента не трябва да може да претендира за право на собственост.

## ИЗЧЕЗНАВАНЕТО НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

9

Промислеността твърди, че НТО само ускоряват традиционните методи за отглеждане, за да повиши конкурентоспособността. В допълнение към възможните нежелани ефекти, които не могат да произтекат от традиционните техники, биотехнологичните лаборатории искат да запазят тишина относно разходите за тези „повишения на конкурентоспособността“: огромни инвестиции на обществени средства за научни изследвания, платени от данъкоплатците и достъпни именно за онези много големи промишлени групи, които разполагат с финансовите средства за тяхното развитие. В действителност малките компании не могат да финансират оборудването и генното инженерство, необходими за разработването на тези нови ГМО. С развитието на НТО малките компании вече не могат да развъждат нови растения без да зависят от патентите на много големите фирми, които ги превземат една по една. Понастоящем 75% от световния пазар на семена е в ръцете на едва 10 компании, като три от тях гържат повече от половината от пазарния дял.

## ПОДТИСКАНЕ НА ПРАВАТА НА ФЕРМЕРИТЕ ВЪРХУ ТЕХНИТЕ СЕМЕНА.

10

В страни, където ГМ растенията са разрешени, те замърсяват всички не-ГМ култури. Земеделци биват осъждани, защото несъзнателно възпроизвеждат патентовани гени. Едва няколко години след тяхното разпространяване, патентованите ГМО са нахлули в над 95% от насажденията на царевича, соя, рапица или памук, отглеждани в Северна Америка. Точно както малките фирми за семена, фермерите и семейните селски стопани виждат как семената им попадат под контрола на многонационалните патенти. По този начин те губят правото да използват или обменят своите семена и са задължени да купуват генетично модифицирани семена всяка година.



Снимка: Демонстрация срещу биопиратството на Селскостопанския панаир в Париж през 2015 г.

Биологичното разнообразие на отглеждани култури вече е дълбоко нарушено [9] след половин век „зелени революции“, които са заместили милиони местни селски сортове с няколко хиляди „подобри“ промишлени сортове. С разпространението на генетичното инженерство няколкостотин патентовани гени навлизат във всички селскостопански култури на планетата.

## НОВИТЕ ГМО НЕ ТРЯБВА ДА СЕ ИЗКЛЮЧАТ ОТ ОБХВАТА НА РЕГЛАМЕНТА

Регулацията на ГМО трябва да бъде засилена. Досега европейският регламент относно отглеждането на генетично модифицирани култури е забавил производството на повечето ГМ култури в Европа – позиция, подкрепена от научни изследвания, показващи рисковете, които ГМО представляват за общественото здраве, околната среда и съществуващите селскостопански системи. На противоположния край, обаче, учените, финансирани от промишлеността, отхвърлиха тези заключения и предизвикаха силен скептицизъм и противоречия, които принудиха законодателите на ЕС да разрешат екстензивния внос на ГМО за храна за животни.

Европейските селски стопани и гребни фермери установяват, че животните, хранени с тези ГМО, живеят по-кратък живот и страдат от намалена плодовитост и нарастващо влошаване на тяхната жизненост. Въпреки това не са проведени научни изследвания, които да оценят възможните директни връзки между ГМО и свързаните с тях остатъци от пестициди, консумирани от добитъка. Животновъдите вече нямат избор: храните без ГМО са твърде скъпи и вече не се предлагат от повечето доставчици. Само няколко сектора като биологич-

Ако позволим наследството от няколко хилядолетия селектиране от земеделци да излезе от полето и да се сведе до няколко огромни патентовани генни банки, селските стопани и гребните собственици вече няма да могат да приспособяват своите култури към изменението на климата и бъдещите поколения няма да могат да се изхранват самостоятелно. Правото на храна, хранителната независимост и продоволствената сигурност на народите биха излезли извън всякакъв обществен контрол и вместо това биха били подложени единствено на волята на акционерите на шепа многонационални корпорации.

ното земеделие и някои качествени защитени наименования за произход успяват да запазят търговски ниши без ГМО чрез добавяне на достатъчно стойност върху своите продукти, така че да покрият допълнителните разходи за предпазни мерки срещу замърсяване с ГМО.

Въпреки това, ако генетично модифицираните растения, произведени чрез НТО, на свой ред не бъдат етикетирани, би било невъзможно да се разработят сектори, свободни от генетично модифицирани организми, не само за животните, но и за растенията. Цялата ни храна ще бъде замърсена с ГМО и ще попадне под контрола на няколко мултинационални корпорации.

Този опит за въвеждане на нови ГМО в Европа представлява атака срещу правата на селските стопани и правото на храна. Биотехнологичните компании искат да използват Европа като опитно поле за тези нови ГМО. Те предвиждат, че страни от други континенти ще адаптират националното си законодателство към европейското. Европейците трябва да отхвърлят тези нови ГМО, не само за себе си, но и за всички народи по света.

### СЕГА Е МОМЕНТЪТ ДА ДЕЙСТВАМЕ ВЪВ ВСЯКА СТРАНА. ДА ПРИЗОВЕМ ВСЯКО ПРАВИТЕЛСТВО, ВСИЧКИ ЧЛЕНОВЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И КОМИСИЯТА:

- Регламентът за ГМО да се прилага върху всички нови ГМО;
- Оценяването да стане по-стриктно и да се освободи от учените, свързани с биотехнологичната промишленост;
- Продуктите от животни, хранени с генетично модифицирани фуражи, да бъдат етикетирани;
- Всеки патент за растения, животни или техните генетични части или компоненти да бъде забранен.

Публикувано от European Coordination Via Campesina в рамките на образователната кампания „Hands on the land“ за повишаване на осведомеността, осъществена с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Изразените тук мнения са на издателя, а не на ЕК. Този документ се основава на предишна публикация, направена от La Confédération Paysanne през 2014 г. и по-късно актуализирана от ECVC – europa.org – 2017. Преведено и разпространявано на български от За Земята



Снимка: Мобилизация на европейската координация Via Campesina в Билбао през 2017 г.  
Снимка: CC Antoine Tifine – ECVC

